

Nr 251.

Av herr **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.

Frågan om statens medverkan för bedrivande av kooperativa jordbruk har varit föremål för riksdagens behandling vid 1917 och 1918 års riksdagar, förra gången på initiativ av Lindhagen, senare gången på initiativ av Ericson i Funäsdalen. Vid sistnämnda riksdag begärdes, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning av möjligheten för kooperativa jordbruks bedrivande och lämpligaste sättet för staten att kraftigt stödja sådana jordbruk. I fråga om de anförda skälen för dessa yrkanden hänvisas till de båda motionerna.

Såväl 1917 som 1918 avstyrkte vederbörande utskott motionerna, och riksdagen avslog desamma. Motiveringen för detta ställningstagande var den fasta förvissningen, att en sådan Kooperation ifråga om jordbruksdriften ovillkorligen skulle föra till misslyckande, vadan utredning ansågs onödig. Vid 1918 års riksdag yttrade fjärde tillfälliga utskottet bl. a.: »Utskottet anser det uppenbart, att den måste leda till ett negativt resultat.» Och utskottets talesman, Herr Bäckman, underströk i andra kammaren denna åsikt, ehuru han uttryckte sin sympati för kravet i och för sig.

Eburu den kooperativa jordbruksdriften ännu icke är annat än i mycket sällsynta fall prövad i vårt land, är det dock alldeles för tidigt att i förväg slå fast, att densamma är dömd att göra fiasko. Det har utanför Sverige visat sig, att den kooperativa jordbruksdriften mycket väl kan tävla i intensitet med andra former av jordbruksdrift. Från Italien har man en rik praktisk erfarenhet härom. Det internationella jordbruksinstitutet i Rom har i en 1918 utgiven bulletin givit synnerligen intressanta upplysningar om lyckade kooperativa jordbruksexperiment i Italien. Ett referat av denna framställning föreligger i Kungl. Lantbruksakademiens tidskrift, årgång 1918.

I Lombardiet, Emilia, Romagna och på Sicilien har man i ganska stor utsträckning praktiserat s. k. kollektiva arrenden. Anledningen till dessa sammanslutningars bildande har varit olika. På Sicilien och i Lombardiets bergland har man sökt undgå de mellanhänder, som i första hand arrendera större jordegendomar för att sedan utarrendera dem i mindre delar till höjda arrendepreis. Sammanslutningar av arbetare arrendera jorden direkt av ägaren och nå sålunda ett billigare arrende. I Emilia och Romagna har bildandet av arrendeföreningar vanligen haft till syfte att skaffa delägarna arbete.

Det är ganska vanligt, att dessa företag utgått från redan förefintliga sammanslutningar, såsom dels fackföreningar, dels konsumtionsföreningar, arbetslag vid offentliga arbeten o. s. v. Likaså är vanligt, att föreningen vid sidan om den arrenderade egendomens brukning driver annan verksamhet, såsom mejerirörelse, anskaffning av jordbruksmaskiner, kreatursförsäkring, kreditanskaffning m. m. samt anordnar allehanda anstalter till medlemmarnas fromma såsom barnkrubbor, yrkesskolor, undervisningskurser m. m.

Sammanslutningen har formen av en ekonomisk förening med begränsad eller obegränsad ansvarighet. Mest förekommer, särskilt i kuperad terräng, att den arrenderade egendomen uppdelas i småbruk, på $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ har, som övertagas av medlemmarna att brukas var för sig, men på slättbygder, särskilt där ris odlas, är vanligt, att hela egendomen brukas gemensamt under enhetlig förvaltning, så att delägarna i tur utföra förekommande arbeten och sålunda finna användning för den tid de ha övrig från annan sysselsättning.

Tillträde till medlemskap plägar stå öppet för alla inom orten boende arbetare, män som kvinnor. Vissa föreningar mottaga även egna småbrukare eller hälftenbrukare under förutsättning, att de under minst halva året utföra lönearbete. Det vanligaste är, att medlemmarna icke bo på arrendejorden utan i närliggande byar eller städer. Alla medlemmar i de föreningar, som driva kollektivt jordbruk, ha arbetsskyldighet i detta.

Medlemmarna betala alltid en obetydlig inträdesavgift och skola dessutom teckna sig för visst antal andelar, för vilka betalning får erläggas genom vecko- eller månadsvis skeende avbetalningar eller ock genom innehållande av motsvarande belopp i den medlemmen tillkommande andelen av utdelningen vid arbetsårets slut. Föreningens kapitaltillgång ökas även genom avsättning av en del av vinsten till reservfonder eller ock till inköp av andelar för föreningens räkning.

Kapital anskaffas för övrigt så gott som alltid genom kredit. Dels upptagas lån hos lantbrukskreditkassor eller där sådana saknas, såsom för-

hållandet är i Norra Italien, hos andra kreditanstalter, hos avnämarna av jordbrukets produkter såsom förskott för leveranser och även hos medlemmarna genom uppskov med utbetalningen av dessas tillgodohavande för utfört arbete.

Arbetsstyrkan vid de kollektivt drivna jordbruken bildas av medlemmarna. Den fasta personalen, som uppbär årslön, utgöres av arbetsförmän, som leda arbetet, samt kreatursskötarna. Stundom finnes också en teknisk ledare och en räkenskapsförare. För övrigt utföres arbetet av medlemmarna, som efter kallelse i tur och ordning utföra erforderliga dagsverken, varvid man söker ställa så, att de få utföra åliggande arbete, när de ej kunna få sådant hos enskilda arbetsgivare. Stundom användes även lejt arbete av icke medlemmar.

Arrendeföreningen betalar antingen kontant avgäld eller också uppgöres med jordägarna kontrakt om delning av jordens avkastning. Det senare sker t. ex. i form av »partitana collettiva», enligt vilken arbetareföreningen påtager sig skötseln av en viss odling mot en viss andel av skörden. I det förra fallet är arrendetiden vanligen 9 till 12 år, vid de senare plägar uppgörelse träffas för ett, stundom för 2 à 3 år.

Arrendejorden tillhör mest staten och stiftelser men även enskilda. Genom en lag av den 20 sept. 1917 hava lättnader åstadkommits i de lagliga formerna för utarrendering av statsjord åt arbetaresammanslutningar och i fordringar på säkerhets ställande för arrendekontraktens fullgörande. Därjämte befordras och tryggas dessa företags framgång genom åtskilliga statsinstitutioner, såsom ett kreditinstitut för lån åt kooperativa företag, en byrå för inspektion och biträde, en handelsagentur för anskaffning av maskiner, konstgödsel m. m.

Framgången för dessa företag uppgives ha varit mycket tillfredsställande. I tekniskt hänseende stå de enhetligt drivna arrendejordbruken högst, och äro i allmänhet mycket intensiva. Ofta har det kollektiva arrendet medfört starkt ökad avkastning av jorden. Dessa sammanslutningar ha också gjort det gagn, att de skapat en stark sammanhållning mellan arbetarna och framkallat utveckling av deras personliga förmåga samt mildrat arbetslösheten. Med deras hjälp ha i vanhävd liggande gårdar bragts i kultur och deras arrendegårdar bli ofta föredöme i användning av jordbruksmaskiner och ett högt stående jordbruk.

Så långt innehållet i den officiella redogörelsen från ett världsberömt jordbruksinstitut. Denna redogörelse, som stödjer sig på en praktisk erfarenhet, utgör den allra kraftigaste dementi av den svenska riksdagens förut tillkännagivna förvissning, att kooperativa jordbruk äro praktiskt

omöjliga. Den ger fast mera ett synnerligen kraftigt och vederhäftigt stöd för dem, som i riksdagen yrkat på statsmakternas hjälp i och för bedrivande av kooperativa jordbruk.

De kollektiva arrendena i Italien kunna i det stora hela sägas angiva riktninglinjerna för en liknande verksamhet i vårt land. Liksom i Italien borde det även i Sverige vara en tacksam uppgift för statsmakterna att understödja och odla det intresse, som inom den jordbruksarbetande befolkningen kan finnas för kooperativ jordbruksdrift. Den svenska kronan har tillräckligt stora, i vanliga fall icke särdeles väl skötta jorddomäner, som den skulle kunna på billiga villkor upplåta till arrenden åt sammanlutningar av jordbruksarbetare. I år liksom föregående år har regeringen framlagt förslag om att sälja ett avsevärt antal kronegendomar. Statsmakterna skulle förvisso göra den svenska jordbruksnäringsen minst lika stort gagn och till och med större, om de, i stället för att försälja kronans jord och sålunda slunga ut den i jordspekulation, reserverade den för kooperativa jordbrukssammanslutningar.

Nu kan den frågan uppkastas, om något verkligt intresse för denna sak förefinnes bland den jordbruksarbetande befolkningen. Det är alldeles visst, att så är fallet. På de senaste åren har organisationsrörelsen tagit en utomordentligt rask fart bland lantarbetarna framför allt i södra och mellersta Sverige. Denna organisationsrörelse syftar icke blott till höjning utav lönerna och till förbättrande av arbetsvillkoren. Särskilt bland dessa organiserade lantarbetare växer också tanken och kravet på en kooperativ jordbruksdrift hastigt fram.

Såsom bevis härpå kan nämnas, att i samband med Svenska Lantarbetareförbundets konferens i Flen förlidet år bildades Svenska Lant- och Industriarbetarnas produktions(kooperativa)förbund. Vad vill då detta förbund? Det vill i första rummet, att staten och städerna skola överlämna de egendomar, som dessa äga, till förbundet för att av lantarbetarna gemensamt odlas och skötas. Förbundet avvisar bestämt tanken, att staten såsom sådan skall bli arbetsgivare, ty en sådan driftsform skulle blott skapa en massa statstjänstemän i stället för de nuvarande arbetsgivarna. Förbundet anser, att jorden bör skötas utav lantarbetarna och deras valda tekniska ledare. Förbundet har riktat en uppmaning till alla arbetareorganisationer att upptaga frågan om kooperativ jordbruksdrift till behandling samt att teckna andelar i förbundet samt på andra sätt stödja tanken. Inträdesavgiften i förbundet är 2 kronor och varje medlem skall lösa minst en andel av 50 kronor.

Med denna motivering hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om lämpligaste sättet för staten att kraftigt stödja bedrivande av kooperativa jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Stockholm den 31 januari 1921.

Ivar Vennerström.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY

1955